

จรรยาบรรณสากลว่าด้วยการกระจายและการใช้สารป้องกัน กำจัดศัตรูพืชและสัตว์

■ กก.สมชาย ปรีชาทวีกิจ*

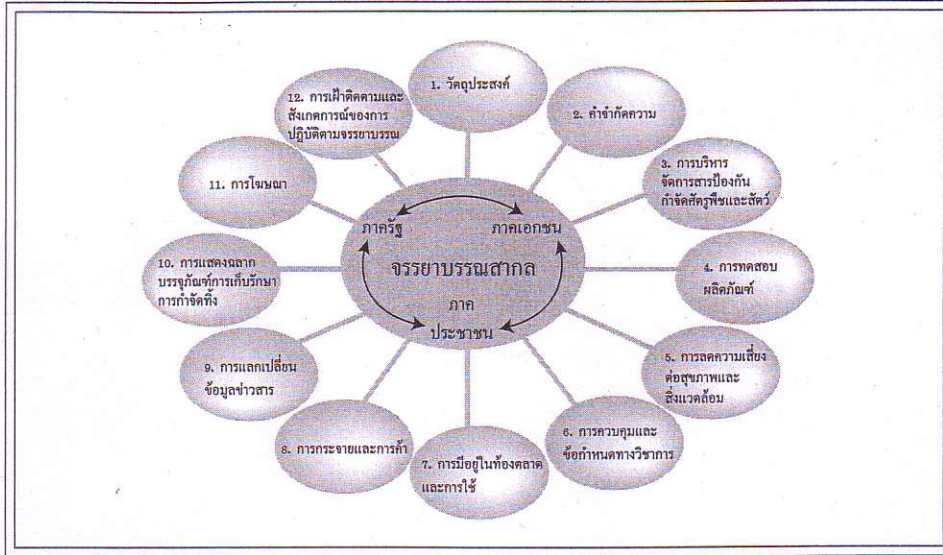
จรรยาบรรณสากลว่าด้วยการกระจายและการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ (the International Code of Conduct on the Distribution and Use of Pesticides) หรือที่นิยมเรียกทั่วไปสั้นๆ ว่า Code of Conduct หรือจรรยาบรรณสากล นั้นเป็นมาตรฐานจรรยาบรรณ หรือการปฏิบัติของทั้งภาคเอกชนและภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ไม่ว่าจะเป็นภาคอุตสาหกรรมผู้ผลิตสารเคมีและผลิตภัณฑ์ตลอดจนถึงหน่วยงานภาครัฐที่เป็นผู้กำกับดูแลจรรยาบรรณนี้เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายทั่วโลกว่าเป็นจรรยาบรรณหรือมาตรฐานการปฏิบัติแบบสมัครใจและเป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดการบริหารจัดการสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ได้อย่างเหมาะสม

องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations, FAO) ได้จัดทำจรรยาบรรณขึ้นในปี พ.ศ. 2528 โดยเริ่มแรกมีการเรียกชื่อเป็น FAO Code of Conduct โดยได้รับความร่วมมือจากผู้ผลิตสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ภาคเอกชน ตลอดจนหน่วยงานระหว่างประเทศต่างๆ และองค์กรเอกชน (Non-Governmental Organization, NGO) ซึ่งต่อมาในปี

พ.ศ. 2532 ได้มีการปรับปรุงโดยเพิ่มข้อกำหนด เรื่อง กระบวนการแจ้งข้อมูลล่วงหน้า (Prior Inform Consent, PIC) เพิ่มเติมเข้าไป และเนื่องจากในปี พ.ศ. 2541 ได้มีการใช้อนุสัญญา Rotterdam ว่าด้วย กระบวนการแจ้งข้อมูลสารเคมีล่วงหน้าสำหรับสารเคมีอันตรายและสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์บางชนิดในการค้าระหว่างประเทศ (Rotterdam Convention on the Prior Inform Consent Procedure for Certain Hazardous Chemicals and Pesticides in International Trade) จึงทำให้เกิดความซ้ำซ้อนกับจรรยาบรรณ อีกทั้งมีการเปลี่ยนแปลงใน โครงร่างนโยบายในระดับสากลและปัญหาการจัดการสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์จึงได้มีการปรับปรุงจรรยาบรรณและได้ประกาศใช้จรรยาบรรณสากลว่าด้วยการกระจายและการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ หรือ International Code of Conduct on the Distribution and Use of Pesticides ฉบับปัจจุบัน ในปี พ.ศ. 2547

จรรยาบรรณสากลว่าด้วยการกระจายและการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ แบ่งออกเป็น 12 หมวดดังต่อไปนี้

* กลุ่มควบคุมวัตถุอันตราย สำนักควบคุมเครื่องสำอางและวัตถุอันตราย สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

รูปที่ 1 แสดงจรรยาบรรณสากลว่าด้วยการกระจายและการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ (the International Code of Conduct on the Distribution and Use of Pesticides) ซึ่งประกอบด้วย 12 หมวด และผู้เกี่ยวข้องทั้ง 3 ภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

หมวดที่ 1 วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติแบบสมัครใจสำหรับผู้ดำเนินการหรือมีความเกี่ยวข้องกับการกระจายหรือใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ทั้งในภาครัฐหรือเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีในประเทศนั้นๆ ไม่มีข้อกำหนดทางกฎหมายที่ใช้ควบคุมสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ ที่ครอบคลุมเพียงพอ

1.2 เพื่อนำมาใช้ภายใต้บริบทของกฎหมายของประเทศ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐ ผู้ผลิตสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ ผู้ประกอบการค้าสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ ตลอดจนภาคประชาชน อาจพิจารณาความเหมาะสมของข้อปฏิบัติต่างๆ

1.3 เพื่ออธิบายถึงความรับผิดชอบร่วมกันของทุกภาคส่วนในสังคมในการทำงานร่วมกันเพื่อให้ได้รับประโยชน์จากการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ที่เหมาะสมโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม และต้องนำไปใช้ปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่มีทางเลือกปฏิบัติ

1.4 เพื่อกล่าวถึงความจำเป็นของความร่วมมือระหว่างรัฐบาลของประเทศผู้ส่งออกและนำเข้า สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ เป็นการส่งเสริมการปฏิบัติในการลดความเสี่ยงต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 ทุกภาคส่วนที่กล่าวถึงในจรรยาบรรณสากลนี้หมายความถึงองค์กรระหว่างประเทศ รัฐบาลของประเทศผู้ส่งออกและผู้นำเข้า ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเกี่ยวกับอุปกรณ์ฉีดพ่น ผู้ค้า ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหาร ผู้ใช้ และองค์กรสาธารณะต่างๆ เช่น กลุ่มทางด้านสิ่งแวดล้อม กลุ่มผู้บริโภค และกลุ่มสหภาพแรงงาน เป็นต้น

1.6 จรรยาบรรณสากลตระหนักว่าการฝึกอบรมในทุกระดับอย่างเหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการดำเนินการและเฝ้าระวังการปฏิบัติ ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนควรได้รับการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องในแต่ละหัวข้อของจรรยาบรรณสากลนี้

1.7 มาตรฐานการปฏิบัติที่กำหนดในจรรยาบรรณสากลนี้

1.7.1 สนับสนุนให้เกิดความรับผิดชอบและยอมรับเป็นข้อปฏิบัติในทางการค้า

1.7.2 ช่วยเหลือประเทศที่ยังไม่มีระบบการควบคุมผลิตภัณฑ์ป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์อย่างเหมาะสมเพียงพอ เพื่อเป็นการสนับสนุนให้เกิดการใช้อย่างถูกต้องเหมาะสมและลดความเสี่ยงที่เกิดจากการใช้

1.7.3 สนับสนุนการปฏิบัติที่ลดความเสี่ยงจากการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ รวมถึงลดผลที่ไม่พึงประสงค์ต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม และป้องกันการเกิดอุบัติเหตุจากสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์อันเนื่องมาจากการดำเนินการที่ไม่เหมาะสม

1.7.4 ทำให้มั่นใจว่ามีการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อพัฒนาผลผลิตทางการเกษตร และสุขอนามัยของมนุษย์ สัตว์ และพืช

1.7.5 ยอมรับในแนวคิดเรื่องวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ (product life-cycle) ซึ่งประกอบด้วยส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องได้แก่ การพัฒนาสารเคมีหรือผลิตภัณฑ์ การควบคุมตามกฎหมาย การผลิต การบริหารจัดการ บรรลุภัณฑ์ ฉลาก การกระจาย การดูแลรักษา การใช้ และการควบคุมการใช้ รวมถึงการกำกับติดตามเฝ้าระวังหลังการอนุญาตและการกำจัดทำลายสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ ตลอดจนภาชนะบรรจุที่ใช้แล้ว

1.7.6 กำหนดการปฏิบัติเพื่อสนับสนุนการจัดการแมลงแบบบูรณาการ (Integrated Pest Management, IPM) และรวมถึงการจัดการแมลงนำโรคแบบบูรณาการ (Integrated Vector Management, IVM)

1.7.7 ให้มีการเข้าร่วมในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการดำเนินการต่างๆ ตามข้อตกลงสากลระหว่างประเทศ เช่น อนุสัญญาออกเตอร์ดัมฯ เป็นต้น

หมวดที่ 2 คำจำกัดความและความหมาย

หมวดนี้กล่าวถึงคำจำกัดความและความหมายต่างๆ ในจรรยาบรรณสากล เช่น การกระจาย (Distribution) หมายถึง การจำหน่าย จ่าย แจก หรือ กระจาย การต่างๆ ที่ทำให้สารหรือผลิตภัณฑ์ป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ถูกส่งผ่านช่องทางการค้าไปยังตลาดภายในประเทศหรือตลาดระหว่างประเทศ

หมวดที่ 3 การบริหารจัดการสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์

หมวดนี้กล่าวถึงการบริหารจัดการสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์เพื่อให้เกิดความปลอดภัย โดยได้กำหนดสิ่งที่ภาครัฐ และภาคเอกชนในอุตสาหกรรมสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ควรทำ เช่น ภาครัฐควรมีการควบคุมและมีการออกกฎหมายมาบังคับภาคเอกชนผู้ผลิตควรนำเสนอเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีบรรจุภัณฑ์และฉลากที่เหมาะสม การจัดหาอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคลที่เหมาะสม การสนับสนุนเรื่องการจัดการแมลงแบบบูรณาการ เป็นต้น

หมวดที่ 4 การทดสอบผลิตภัณฑ์

วัตถุประสงค์ของหมวดนี้เพื่อให้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ตลอดจนผลิตภัณฑ์ในท้องตลาดได้ผ่านการทดสอบว่ามีคุณภาพมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตามต้องการ โดยวิธีการทดสอบและแหล่งทดสอบที่ได้คุณภาพมาตรฐาน เช่น การเสนอให้มีการทดสอบตามมาตรฐานคุณลักษณะเฉพาะขององค์การอาหารและเกษตรแห่งชาติ หรือ องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, WHO) การเสนอให้ประเทศผู้ส่งออก หรือองค์การระหว่างประเทศให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศกำลังพัฒนา ในด้านการฝึกอบรมและการประเมินข้อมูล เป็นต้น

หมวดที่ 5 การลดความเสี่ยงต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

ในหมวดนี้ได้เสนอแนะให้ภาครัฐควรออกมาตรการต่างๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัย

ต่อสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการตรวจติดตาม
เพื่อระวังสุขภาพของผู้สัมผัส หรือ กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพ
เสี่ยงต่อสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ การจัดตั้งศูนย์
พิษวิทยา การสนับสนุนให้ใช้อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล
ที่เหมาะสมกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์
และในส่วนภาคเอกชน เช่น การผลิตผลิตภัณฑ์ป้องกัน
กำจัดศัตรูพืชและสัตว์ที่มีสูตรความเป็นพิษที่น้อยลง
การแสดงผลการที่ถูกต้องชัดเจน เป็นต้น

หมวดที่ 6 การควบคุมและข้อกำหนดทางวิชาการ

ในหมวดนี้ได้เสนอให้ภาครัฐต้องมีกฎหมาย
ที่จำเป็นที่ใช้ในการควบคุม มีการพิจารณาการขึ้น
ทะเบียนก่อนอนุญาตให้ใช้ มีการทบทวนการขึ้น
ทะเบียนตามกำหนดเวลา มีการรวบรวมและศึกษา
ติดตามข้อมูลผลิตภัณฑ์ที่อนุญาตไปแล้ว เป็นต้น
ส่วนในภาคอุตสาหกรรมควรต้องสนับสนุนข้อมูล
ให้กับทางภาครัฐ และมีการตรวจสอบสารสำคัญว่า
เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

หมวดที่ 7 การมีอยู่ในท้องตลาดและการใช้

ในหมวดนี้กล่าวถึงหน้าที่ของหน่วยงาน
ผู้ควบคุมว่าต้องกำหนดหลักเกณฑ์ข้อบังคับในการ
ไม่อนุญาตให้มีผลิตภัณฑ์ที่มีอันตรายสูงจำหน่ายใน
ท้องตลาดซึ่งอาจเป็นการไม่รับขึ้นทะเบียน หรือการขึ้น
ทะเบียนแบบมีเงื่อนไข และผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในท้องตลาด
ต้องมีการแสดงผลการที่เป็นไปตามคู่มือขององค์การ
อาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ เรื่อง การแสดง
ฉลากและบรรจุภัณฑ์

หมวดที่ 8 การกระจายและการค้า

ในหมวดนี้จะกล่าวถึงการให้ภาครัฐออก
กฎหมายข้อบังคับเกี่ยวกับการอนุญาตที่เกี่ยวข้องกับ
การขาย และมาตรการป้องกันไม่ให้เกิดการซื้อเกิน
ความจำเป็น ส่วนในภาคอุตสาหกรรมต้องมีการทำให้
มั่นใจว่าผลิตภัณฑ์ที่ออกไปมีคุณภาพตามมาตรฐาน
ที่กำหนด เช่น มาตรฐานขององค์การอาหารและเกษตร

แห่งสหประชาชาติ หรือ องค์การอนามัยโลก ผลิตภัณฑ์
ที่ส่งออกควรมีมาตรฐานเดียวกับผลิตภัณฑ์ที่จำหน่าย
ในประเทศ ผู้ขายผลิตภัณฑ์สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช
และสัตว์ควรได้รับการฝึกอบรมอย่างเพียงพอและได้รับ
ใบอนุญาตจากภาครัฐ เป็นต้น

หมวดที่ 9 การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

ในหมวดนี้กล่าวถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าว
สารโดยภาครัฐควรสนับสนุนการจัดตั้งเครือข่ายเพื่อแลก
เปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและ
สัตว์ ทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ โดยเฉพาะ
ข้อมูลเกี่ยวกับการห้ามใช้ หรือการจำกัดการใช้

หมวดที่ 10 การแสดงผลการบรรจุภัณฑ์ การเก็บ รักษาและการกำจัดทิ้ง

ในหมวดนี้กำหนดให้อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์
ป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ต้องจัดทำฉลากตาม
ข้อกำหนดคู่มือขององค์การอาหารและเกษตรแห่ง
สหประชาชาติเรื่องการแสดงผลการ ให้ถูกต้อง และชัดเจน
โดยมีการแสดงเครื่องหมายและข้อความคำเตือนต่างๆ
และร่วมมือกับภาครัฐในการทำให้บรรจุภัณฑ์ การเก็บรักษา
และการกำจัดทิ้งเป็นไปตามหลักการคู่มือ หรือข้อ
กำหนดขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ
องค์การอนามัยโลก และองค์การสิ่งแวดล้อมโลก (United
Nations Environment Programme, UNEP) และ
ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือในการป้องกันการสะสมสาร
ป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ที่ไม่ใช้แล้วรวมถึงภาชนะ
บรรจุด้วย

หมวดที่ 11 การโฆษณา

ในหมวดนี้กำหนดให้ภาครัฐต้องมีการควบคุม
การโฆษณาตามกฎหมาย เพื่อมิให้มีการโฆษณาที่ขัดกับ
ฉลากทั้งวิธีใช้และข้อระวังคำเตือนต่างๆ และภาค
อุตสาหกรรมเองต้องปฏิบัติในเรื่องการโฆษณาให้เป็น
ไปตามข้อมูลทางวิชาการ และไม่โฆษณาว่าปลอดภัย
ไม่เป็นอันตราย หรือทำให้เกิดความเข้าใจผิดในเรื่อง
ประสิทธิภาพ หรือใช้การขายแถมหรือการชิงโชคที่ไม่
เหมาะสม เป็นต้น

หมวดที่ 12 การเฝ้าติดตามและสังเกตการณ์ของ การปฏิบัติตามจรรยาบรรณสากล

ในหมวดนี้กล่าวถึงการติดตามเฝ้าสังเกตการไม่ปฏิบัติตามจรรยาบรรณสากล ซึ่งให้ทุกภาคส่วนช่วยกันเฝ้าดูแล และสนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณสากล ซึ่งทางองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ และหน่วยงานระหว่างประเทศอื่นๆ จะให้ความสนับสนุนในเรื่องนี้ และสามารถรายงานไปยังผู้อำนวยการใหญ่ขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติได้

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นการสรุปจรรยาบรรณสากลว่าด้วยการกระจายและการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์มาให้ทราบโดยคร่าวๆ เท่านั้น ซึ่งในการอ้างอิงหรือนำไปใช้จะต้องอ้างอิงจากเอกสารฉบับเต็ม ซึ่งรายละเอียดสามารถอ่านได้จากฉบับเต็มตามชื่อในเอกสารอ้างอิง หรือจากเว็บไซต์ <http://www.fao.org/ag/AGP/AGPP/Pesticid/Default.htm> ทั้งนี้ นอกจากข้อกำหนดในตัวจรรยาบรรณสากลเองแล้ว ทางองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติได้มีการตั้งคณะผู้เชี่ยวชาญ (FAO Panel Experts on Pesticide Management) ซึ่งจะมีการประชุมประมาณปีละ 1 ครั้ง เพื่อพิจารณากำหนด ปรับปรุงและจัดทำคู่มือหลักเกณฑ์ต่างๆ (guideline or guidance) ที่จะสนับสนุนการปฏิบัติตามจรรยาบรรณสากลนี้อีกด้วย ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าเรื่องของจรรยาบรรณสากลว่าด้วยการกระจายและการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์นี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะทำให้เกิดความปลอดภัยในการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของการใช้โดยตรง หรือการที่สารนั้นๆ

จะตกค้างในอาหาร และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ นอกจากทางภาคการเกษตรแล้ว การใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ในบ้านเรือนหรือทางสาธารณสุข (household and public health pesticides) ก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน โดยเฉพาะการใช้ในการกำจัดแมลงนำโรค ซึ่งทางองค์การอนามัยโลกได้ตระหนักในเรื่องนี้ และได้ร่วมมือกับองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติจัดทำบันทึกความเข้าใจร่วมกัน (Memorandum of Understanding) เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2550 ในการนำจรรยาบรรณสากลว่าด้วยการกระจายและการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์มาใช้เป็นแบบแผน (framework) สำหรับการบริหารจัดการสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์อย่างเหมาะสม ตลอดจนการใช้คู่มือข้อกำหนดและข้อเสนอแนะต่างๆ จากทั้งสองหน่วยงานโดยมีคณะกรรมการร่วมในการพิจารณาร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดเอกภาพ และการบริหารจัดการสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ทั้งสองภาคส่วนการใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดความปลอดภัยต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

1. FAO (2005) International code of conduct on distribution and use of pesticides-revised version. Adopted by the 123rd Session of the FAO Council in November 2002. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome.
2. FAO (2005) Report of the 1st session of the FAO Panel of Experts on Pesticide Management Rome, 8-11 November 2005.
3. Memorandum of Understanding between FAO and WHO for the development of a Joint Programme for the Sound Management of Pesticides.